voluptatis, nec præceps feretur in coitum. Nihil est fœdius, quàm uxorem amare, quasi adulteram. §. 2. Certè, qui dicunt se causâ Reip. & generis Humani uxoribus jungi, & filios procreare [n], imitentur saltem pecudes: & postquam venter uxoris intumuerit, non perdant filios; nec amatores se uxoribus exhibeant, sed maritos.

n *al.* liberos tollere. *orig.*

VI. IDEM HIERONYMUS lib. 2. [an. 390. *in Palæstina.*]

Virginalis castitas non præfertur conjugio Abrahæ.

o *Sent.* 4. *dist.* 33.

QUis ignorat [o] sub altera dispensatione Dei omnes retrò Sanctos ejusdem fuisse meriti, cujus nunc sunt Christiani? Quomodo antè Abraham placuit in conjugio, sic nunc virgines placent in perpetua castitate. Servivit ille Legi, & tempori suo: serviamus & nos Evangelio, & tempori nostro, in quos [p] fines seculorum decurrerunt.

p 1. *Cor.* 10.

VII. *Item* AUGUSTINUS [α] lib. 22. contra Faustum, *c.* 47. & 48. [c. an. 402. *in Africa.*]

Patriarchæ non concupiscentiâ explendæ libidinis, sed causâ numerosæ prolis plures habebant uxores.

q *Sent.* 4. *dist.* 33.

OBjiciuntur [q] Jacob quatuor uxores: quod, quandò nos erat, crimen non erat. Sicut Patriarchæ [β] conjugibus excipientibus semen suum miscebantur, non concupiscentiâ percipiendæ voluptatis, sed providentiâ propagandæ successionis: sic Apostoli Auditoribus admirantibus doctrinam suam condelectabantur, non aviditate consequendæ laudis, sed charitate seminandæ veritatis.

¶ CORR. ROM. [α] *Augustinum.*] Repositum est ex omnibus vetustis, cùm in vulgatis legeretur, *Ambrosius.*

[β] *Sicut Patriarchæ.*] Apud B. Augustinum diversus est verborum ordo. *Sicut Apostoli*, inquit, *Auditoribus admirantibus doctrinam suam condelectabantur, non aviditate consequendæ laudis, sed charitate seminandæ veritatis, ita Patriarchæ, &c.*

VIII. *Item* AUGUSTINUS de Bono Conjugali, *c.* 16. [fortè an. 401. *ibid.*]

Satius est absque liberis defungi, quàm ex illicito concubitu stirpem quærere.

4. *Part.*

r *Sent.* 4. *dist.* 32. *in fin.*

f Sup. *dist.* 56. *undecumque.*

SIcut satius est [r] mori fame, quàm idolothytis vesci: ita satius est defungi sine liberis, quàm ex illicito coitu stirpem quærere. Undecumque [f] autem nascantur homines, si parentum vitia non sectentur, & Deum rectè colant; honesti, & salvi erunt. Semen enim hominis ex qualicumque homine, Dei creatura est: & eo malè utentibus malè erit, non ipsum aliquando malum erit.

IX. *Item* AMBROSIUS in Sermone de Sancto Joanne, qui sic incipit: *Diximus superiore Dominica*, num. 65. [c. an. 380. *Mediolani.*]

Ex ancilla filii non sunt quærendi.

t Ivo, *p.* 8. *c.* 20.

u *Gen.* 21.

x *Gal.* 4.

DIcat aliquis [t], uxorem non habeo, ideò ancillam mihi sociavi. Audi quid dicat Scriptura ad Abraham [u]: *Ejice ancillam, & filium ejus*: non enim heres [x] erit filius ancillæ cum filio liberæ. Si igitur ancillæ filius heres non est, ergo nec filius est. Cur autem quæritur tale conjugium; de quo suscepturus filius nec successionis possit heres esse, nec sanguinis? Nec enim habere potest hereditatis consortium, qui non habet originis privilegium. Cur, inquam, quæritur tale contubernium; de quo nati, non filii sint matrimonii, sed testes sint adulterii? Cur autem hujusmodi suscipiuntur adulterini, qui patri pudori sint, non honori? Dicit Scriptura [y]: *Adulterorum filii* [α] *in consummatione erunt: & ab iniquo toro semen exterminabitur.* Mulier igitur tua, si talibus moribus prædita est, ut mereatur consortium, mereatur & nomen uxoris. Præsta concubinæ tuæ libertatem, & nomen uxoris, ne tu adulter sis potiùs, quàm maritus.

y *Sap.* 3.

¶ CORR. ROM. [α] *Filii.*] Reposita sunt reliqua verba Scripturæ ex B. Ambrosio, pro quibus in vetustis est, &c. in vulgatis autem, *abominatio sunt Deo.*

X. *Item* AUGUSTINUS ad Claudium contra Julianum, *c.* 8. [c. an. 419. *in Africa.*]

Adulteria non sunt facienda etiam voluntati generandi filios.

z Ivo, *p.* 8. *c.* 105. Pann. *l.* 7. *c.* 20.

SIc non sunt [z] facienda adulteria etiam voluntate generandi regenerandos: quemadmodum nec furta facienda sunt etiam voluntate pascendi pauperes sanctos: quod tamen faciendum non est perpetrando furta, sed benè utendo mammonâ iniquitatis.

GRATIAN. 5. *Pars.*

„ ECce, quòd nullo modo licet alicui vivente uxore sua, „ vel ex ancilla, vel ex alia qualibet filios quærere: qui etiam „ suscepti, filiorum nomine judicantur indigni. Simplex „ etiam fornicatio in sacrâ Scriptura prohibetur. Unde

XI. AUGUSTINUS in quæst. Deuteronomii, *q.* 37. ad *c.* 23. [fortè c. an. 410. *ibid.*]

Illicitus concubitus, & omnis non legitimus usus illorum membrorum nomine mœchiæ intelligitur.

a Ivo, *p.* 8. *c.* 311.

MEretrices esse [a], & ad meretrices accedere prohibet Dominus: quarum publicè venalis est turpitudo, in Decalogo autem mœchiæ nomine non videtur hoc apertè prohibuisse, quoniam mœchia non nisi adulterium intelligi solet. *Idem super Exodum, q.* 71. §. 1. Omnis mœchia [b] etiam fornicatio dicitur in Scripturis. Sed utrùm etiam omnis fornicatio mœchia dici possit in eisdem Scripturis, non mihi interim occurrit locutionis exemplum: sed si non omnis fornicatio etiam mœchia dici potest; ubi sit in Decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt viri, qui uxores non habent, cum feminis, quæ maritos non habent, utrùm inveniri possit, ignoro. Sed si furti [c] nomine benè intelligitur omnis illicita usurpatio rei alienæ (non enim rapinam permilit, qui furtum prohibuit, sed utique à parte totum intelligi voluit, quidquid illicitè rerum proximi aufertur,) profectò & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus usus prohibitus debet intelligi.

b Ivo, *p.* 8. *c.* 279.

c Sup. XIV. *q.* 5. *c. panalé*, §. *furti.*

XII. *Item* HIERONYMUS *in c.* 5. Epistolæ ad Gal. ad vers. *Manifesta autem.* [an. 386. *in Palæstina.*]

Extraordinaria voluptas, & inverecunda opera Nuptiarum, luxuria, & immunditia appellantur.

d 1. *Cor.* 6.

IN eo fornicator majoris est criminis, quia tollit membra Christi, & facit ea membra meretricis [d]: *erunt quippe duo in carne una.* Qui non est fidelis, nec credit in Christo; sua membra facit membra meretricis: qui credit, & fornicatur; Christi membra facit, membra meretricis. Econtrario infidelis in fornicatione sua utrùm violet, an ædificet templum Idolo, nescio. Per vitia quippe luxuriæ [α] vel maximè Dæmones coluntur. Hoc unum scio, quòd qui post fidem Christi fornicatur; violat templum Dei. Secundum opus carnis, immunditia nuncupatur: & eam comes luxuria sequitur. Quomodo enim in veteri Lege de nefandis criminibus, quæ in occulto fiunt, & ea nominare turpissimum est, ne & dicentis os, & aures audientium polluerentur, generaliter Scriptura complexa est, dicens [e]: *Verecundos, vel reverentes facite filios Israël ab omni immunditia*; sic in hoc loco ceteras extraordinarias voluptates, ipsarum quoque operas Nuptiarum, si non verecundè, & cum honestate quasi sub oculis Dei fiant, ut tantùm liberis serviatur, immunditiam, & luxuriam nominavit.

e *Levit.* 15.

CORR. ROM. [α] *Luxuriæ.*] Abest vox ista à plerisque vetustis, & originali.

XIII. *Item* GREGORIUS I. in Moralibus, *lib.* 12. *c.* 12. [an. 390. *Romæ.*]

Immoderatus usus mulierum Salomonem ad idololatriam traxit.

SAlomon quippe immoderato usu, atque assiduitate mulierum ad hoc usque perductus est, ut templum Idolis fabricaret: & qui priùs Deo templum construxerat, assiduitate libidinis etiam perfidiæ substratus Idolis construere templa non timuit.

XIV. *Item* HIERONYMUS *in c.* 5. *Epist.* ad Ephesios, ad vers. *Viri diligite.* [an. 386. *in Palæstina.*]

Liberorum procreatio in matrimonio laudatur, meretricia voluptas etiam in uxore damnatur.

LIberorum ergo, ut diximus, in matrimonio opera concessa sunt: voluptates autem, quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in uxore damnatæ.

„ GRATIAN. „ 6. *Pars.* „

QUARE autem tales non dicantur filii, vel quem suorum parentum sequantur, qui ex libero & ancilla nascuntur, determinat

XV. ISIDORUS Etymologiarum, *lib.* 9. *c.* 5. [c. an. 630. *in Hispania.*]

Qui sint liberi, & quam conditionem sequantur.

f Ivo, *p.* 8. *c.* 71.

g *al.* quia.

LIberi dicti [f], qui [g] ex libero sunt matrimonio orti. Nam filii ex libero & ancilla, servilis conditionis sunt. Semper enim qui nascitur, deteriorem [α] partem sumit. Naturales autem dicuntur ingenuarum concubinarum filii; quos sola natura genuit, non honestas conjugii. *& infra.* §. 1. Hi verò, qui [h] non sunt de legitimo matrimonio, matrem potiùs, quàm patrem sequuntur.

h Unde & ii, qui. *orig.*

¶ CORR. ROM. [α] *Deteriorem partem.*] In codicibus Isidori etiam manuscriptis legitur, *deteriorem parentis statum sumit.*

AN EA, QUÆ VIM PATITUR, PUDICITIAM AMITTERE COMPROBETUR.

QUÆSTIO V.

„ GRATIAN. „ 1. *Part.* „

QUòd autem pudicitia violenter eripi non possit, multorum autoritatibus probatur. Est enim virtus animi, quæ violentiam non sentit. Corpori namque vis infertur, non animo. Unde, quamvis corpus violenter corrumpatur; [β] pudicitia mentis servetur illæsa; tamen castitas duplicatur. Sicut beata Lucia [a] fertur dixisse Paschasio: [Si invitam me feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.] Non enim inquinatur corpus nisi de consensu mentis.

„ [a] *In Martyrio B. Luciæ.* „

b *al.* jacias „ sacrificiis. „ c *al.* non attendit, qui „ & deridet.

NAm si in manu meâ thura ponas, & per manum meam sacrificia [b] facias; Deus hæc attendit, & deridet [c]. De sensibus enim & voluntatibus judicat Deus. Hinc scribit

I. AMBROSIUS in libro secundo de Virginibus. [an. 377. *Mediolani.*]

Melior est Virginitas mentis, quàm carnis.

d *Sent.* 4. *dist.* 33. Ivo, *p.* 7. *c.* 137.

TOlerabilius est [d] mentem Virginem, quàm carnem habere. Utrumque bonum, si liceat: si non liceat; saltem non homini cattæ [α], sed Deo simus. *& infrà.* §. 1. Virgo prostitui potest: adulterari non potest. Ubicumque Dei Virgo est, templum Dei est: nec lupanaria infamant castitatem: sed castitas, etiam loci abolet infamiam.

¶ CORR. ROM. [α] *Castæ.*] Anteà legebatur, *casti*: sed B. Ambrosius ibi inducit Theodoram loquentem.

II. IDEM ad Virginem lapsam, *c.* 4. [c. an. 387. *ibid.*]

Mente incorrupta, caro non corrumpitur.

e *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 7. *c.* 138.

REverà [e] non potest caro corrumpi, nisi mens fuerit antè corrupta.

III. *Item* AUGUSTINUS de Civitate Dei, *lib.* 1. *c.* 18. [an. 426. *in Africa.*]

Aliena libido neminem polluit.

f Ivo, *p.* 7. *c.* 139.

ITa [f], ne [α] aliquem polluat aliena libido, metuitur? Non polluit, si aliena erit: si autem polluet, aliena non erit. Sed cùm pudicitia virtus sit animi, comitémque habeat fortitudinem, quâ potiùs quælibet mala tolerare, quàm malo consentire decernat, nullus autem magnanimus, & pudicus in potestate habeat, quid de sua carne fiat: sed tantùm quid annuat mente, vel renuat; quis tamdem sana mente putaverit se perdere pudicitiam, si fortè in apprehensa, & oppressa carne sua exerceatur, & expleatur libido non sua?

¶ CORR. ROM. [α] *Ita ne.*] Apud B. Augustinum, *At enim*, legitur, *ne vel aliena polluat.*

IV. IDEM ibidem. [an. 426. *ibid.*]

De eodem.

g Ivo, *ibid.*

PRoposito [g] animi permanente, per quod etiam corpus sanctificari meruit, nèc ipsi corpori aufert sanctitatem violentia libidinis alienæ, quam fervat perseverantia concinentiæ suæ. An verò, si aliqua femina mente corrupta, violatóque proposito, quod Deo voverat, pergat vitianda ad deceptorem suum; adhuc eam pergentem sanctam vel corpore dicimus, ea sanctitate animi, per quam corpus sanctificabatur, amissâ atque destructâ? Absit hic error, & hinc potiùs admoneamur, ita non amitti [α] corporis sanctitatem manente animi sanctitate, etiam corpore oppresso; sicut amittitur corporis sanctitas, violatâ animi sanctitate. *Idem c.* 19. §. 1. Lucretiam certè matronam nobilem, veterémque Romanam pudicitiæ magnis efferunt laudibus. Hujus corpore cùm violenter oppresso Tarquinii Regis filius libidinose potitus esset; illa scelus improbissimi juvenis marito Collatino, & propinquo Bruto viris clarissimis & fortissimis indicavit, eósque ad vindictam constrinxit. Deinde fœdi in se commissi [h] ægra, atque impatiens se peremit. Quid dicemus? adultera hæc, an casta judicanda est? Quis in hac controversia Judex laborandum putaverit? Egregiè quidam ex hoc, veracitérque declamans ait, [Mirabile dictu: duo fuerunt: & adulterium unus admisit.] splendidè, atque verissimè. Intuens enim in duorum corporum commistione unius inquinatissimam cupiditatem, alterius castissimam voluntatem, & non quid conjunctione membrorum, sed quid animorum diversitate ageretur, attendens, [duo, inquit, fuerunt: & unus adulterium admisit.]

h *al.* commissi sceleris.

¶ CORR. ROM. [α] *Ita non amitti.*] Locupletatus est ex originali hic locus, qui etiam apud Ivonem erat paulò conciliior.

V. IDEM in eodem libro, *c.* 27. [an. 426. *ibid.*]

NOn fidelibus [α] Christi sit tædio vestra vita, si ludibrio fuit hostibus castitas vestra. Habetis magnam, veramque consolationem, si fidam conscientiam retinetis, non consensisse peccatis eorum, qui in vos peccare permissi sunt. *Idem in libro de duabus Animabus*, c. 10. §. 1. Non nisi voluntate peccatur.

¶ CORR. ROM. [α] *Non fidelibus.*] In originali legitur, *Non itaque vobis, ô fideles Christi*: sed quoniam erat initium Capitis, non est mutatum. Reliqua verò sunt restituta, & aucta.

VI. IDEM in libro primo de Libero Arbitrio, *c.* 5. [an. 395. *ibid.*]

De eodem.

i Ivo, *p.* 7. *c.* 140. & *p.* 10. *c.* 101.

k Ivo, *p.* 7. *c.* 141.

DE pudicitia [i] quis dubitaverit, quin ea sit in animo constituta; quandoquidem virtus est? Unde à violento stupratore eripi nec ipsa potest. *Item Hieronymus* [α] *super Epistolam ad Romanos libro primo.* §. 1. Non potest [k] fieri, ut nisi quis mœchetur priùs in corde, mœchari possit in corpore. *Idem super Lucam* [β] *in lib. secundo.*

1 XV. *q.* 1. *si quis non iratus.* §. *item si in persecutione.*

m Idem Beda *in Quæst. in Gen. tom.* 8. 190.

n Ivo, *p.* 8. *c.* 11.

§. 2. Finge in persecutione [l] aliquam virginem prostitutam: hæc apud Evangelium, quia voluntate non peccat, virgo suscipitur: in Lege quasi corrupta repudiatur. *Idem in libro Hebraicarum quæstionum in Gen. ad c. duodecimum* [m]. §. 3. Corpus mulieris non vis maculat, sed voluntas. *Item Augustinus in libro de sanctâ Virginitate cap. octavo.* §. 4. Sicut nemo [n] impudicè utitur corpore, nisi spiritu priùs conceptâ nequitiâ; ita nemo pudicitiam servat in corpore, nisi spiritu priùs infitâ castitate.

¶ CORR. ROM. [α] *Item Hieronymus.*] Apud B. Hieronymum nihil tale est inventum. Sed apud Origenem *lib.* 2. *ad c.* 2. *Epist.* ad Romanos hæc leguntur: *Neque enim fieri potest, ut si antè quis non mœchetur in corde, mœchari possit in corpore.*

[β] *Idem super Lucam.*] Hæc habentur in Commentariis B. Hieronymi in Matthæum *l.* 2. *c.* 11. & inde est emendatum. In Lucam enim nihil extat B. Hieronymi.

VII. *Item* IDEM Victoriano, *Epistolâ* 122. [an. 409. *ibid.*]

In corpore pudicitia violari non potest, si mens inviolata servetur.

o Ansel. *l.* 10. *c.* 52.

AD Deum [o] ingemiscentibus omnino suis aderit, qui suis adesse consuevit: & aut nihil in earum castissimis membris libidine hostili perpetrari permittet; aut si permittit, cùm earum animus nulla consensionis turpitudine maculatur, etiam carnem suam defendit à crimine: & quidquid in ea nec commisit, nec permisit libido patientis, solius erit culpa facientis: omnisque illa violentia non pro corruptionis turpitudine, sed pro passionis vulnere deputabitur. Tantùm enim in mente valet integritas castitatis, ut illâ inviolatâ, nec in corpore possit pudicitia violari, cujus membra potuerint superari.

VIII. *Item* ISIDORUS in Synonymis *lib.* 2 [p]. [c. an. 620. *in Hispania.*]

p *Cap.* 1. *id est ante c. de Castitate, in recent. impress.*

Caro non peccat, si à contagione fuerit anima munda.

q *Sent.* 4. *dist.* 33. Ivo, *p.* 7. *c.* 142.

r *al.* animi.

NOn potest [q] corpus corrumpi, nisi priùs animus fuerit corruptus. Mundâ à contagione animâ [r] caro non peccat.

IX. *Item* AUGUSTINUS Honorato Episcopo, *Epistolâ* 180. [c. an. 428. *in Africa.*]

Non eripitur pudicitia carnis, si mente servatur.

s Polyc. *l.* 4. *tit.* 35. Ansel. *l.* 10. *c.* 51.

MAgis timeamus [s] ne sensu interiore corrupto pereat castitas fidei, quàm ne feminæ violenter constuprentur in carne: quia violentiâ non violatur pudicitia, si mente servatur: quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis suâ turpiter carne non utitur; sed sine consensione tolerat quod alius operatur.

X. *Item* JOANNES CHRYSOSTOMUS, id est, Autor Operis Imperfecti super Matthæum, *Hom.* 32. *ad c.* 19. [c. an. 400.]

Nec peccatum, nec justitia ex opere sine voluntate perficitur.

t *Matth.* 5.

u *al.* corpore.

x *al.* debilitatis.

SIcut enim peccatum sine voluntate opus non facit; ita & justitia ex opere non consummatur, nisi & voluntas affuerit. Multi enim corpore quidem castitati student; adulterium autem voluntate committunt. Nisi enim ex voluntate sola, fornicatio consummaretur; numquam Dominus diceret [t]: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Ergo voluntas sine opere [u] frequenter peccat. Illa est gloriosa continentia, non quam transgredi non potest necessitas debilitati [x] corporis; sed quam complectitur voluntas sancti propositi.

XI. *Item* HIERONYMUS in Epistola ad Eustochium de custodia Virginitatis. [an. 382. *Romæ.*]

Virginitas carnis non servatur mente corruptâ.

2. *Part. Act.* 9. *& Rom.* 1.

y *Act.* 13.

z 1. *Cor.* 9.

a *Rom.* 7.

b 2. *Cor.* 11.

c *Rom.* 7.

d *Amos* 5.

e *Amos* 8.

f *Matth.* 5.

g *Matth.* 24.

SI Paulus [y] Apostolus vas electionis, & separatus in Evangelium Christi, ob carnis aculeos, & incentiva vitiorum reprimit corpus suum, & servituti subjicit; ne aliis prædicans [z], ipse reprobus inveniatur: & tamen videt aliam Legem [a] in membris suis repugnantem Legi mentis suæ, & captivum se in Legem duci peccati: si post nuditatem [b], jejunia, famem, carceres, flagella, supplicia, in semetipsum reverfus exclamat [c]: *infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* tu te putas securam esse debere? Cave, quæso, ne quando de te dicat Deus [d]: *Virgo Israël cecidit, & non est, qui suscitet eam.* Audenter loquar: cùm omnia possit Deus; suscitare virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœna, sed non vult coronare corruptam. §. 1. Timeamus illam Prophetiam, ne in nobis etiam compleatur [e]; *virgines bonæ deficient.* Observa quid dicat, *Virgines bonæ deficient*: quia sunt & virgines malæ. *Qui viderit*, inquit [f], *mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Perit ergo & mente virginitas. Ita sunt virgines malæ, virgines carne, non spiritu: virgines stultæ [g], quæ oleum non habentes excluduntur à sponso. Si autem & illæ, quæ virgines sunt, ob alias tamen culpas virginitate corporum